

همیشه‌ی اقتصادی

مشاور وزیر اقتصاد در امور هوشمندسازی می‌گوید: با هوشمندسازی آرد و نان ۵۴هزار میلیارد تومان صرفه‌جویی شده است

جلوی سرقت نان از سفره مردم را گرفتیم

گزارش روزنامه‌نگار **مرضیه ثمره‌حسینی**

نان قسوت غالب مردم است و با رشد تورم موادغذایی، نقش محوری آن در سفره غذایی ایرانی‌ها به‌ویژه آنها که نتوان اقتصادای پبینی دارند، بیشتر شده است. دولت برای آنکه سهم نان در سبد معیشت خانوارهای کشور عادلانه شود، طرح هوشمندسازی برانه آرد و نان را اجرائی کرد. با اجرای این طرح، نان فقط از طریق دستگاه‌های

کار تخوان مخصوص نانوائی‌ها به فروش می‌رود و متناسب با آن، عملکرد نانوائان سنجیده و سهمیه آرد یارانه‌ای به آنها تخصیص می‌یابد. به‌رغم نقاط مثبت طرح و مقابله با مافیای آرد و کنترل تخلفات حوزه آرد و نان، برخی نانوائان همچنان نسبت به سهمیه آرد دریافتی اعتراض دارند و اغلب عنوان می‌کنند به علت کاهش سهمیه مجبورند ساعات پخت خود را کم کنند و بسیاری همین نانوائی‌ها شلوغ می‌شود. روزنامه همشهری گفت وگویی را با محمد جلال، مشاور وزیر اقتصاد و سخنگوی طرح هوشمندسازی یارانه آرد و نان انجام داده و دغدغه‌های مردم و نانوائیان را با او در میان گذاشته است تا از برنامهریزی دولت برای رفع ایرادات این طرح جویا شود.

۲سال از زمان اجرای طرح هوشمندسازی یارانه آرد و نان می‌گذرد. از مزایای اجرای این طرح بگویید؛ اینکه تاکنون چقدر توانسته است جلوی مسائلی مانند قاچاق آرد را بگیرد و چه میزان سبب صرفه‌جویی در تخصیص منابع یارانه‌ای دولت به حوزه آرد و نان شده است؟ در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۱ با توجه به نگرانی‌هایی که در موضوع جنگ واکراین و بحث امنیت غذایی در دنیا مطرح بود، موضوع مدیریت پایدار یارانه‌ها و عادلانه‌سازی یارانه کالاهای اساسی و همچنین در موضوع نان و دارو با نظر ویژه رئیس‌جمهور الگوهای متمایزی برای مدیریت یارانه این اقلام اساسی در دستور کار دولت قرار گرفت. میزان یارانه‌ای که دولت برای آرد موردنیاز تولید نان کشور هزینه می‌کند ۹۵درصد قیمت تمام‌شده آرد است و فقط ۵درصد آن را نانوائیان پرداخت می‌کنند. علاوه بر آن، بین ۸۰ تا ۸۵درصد هزینه تمام‌شده نان هم توسط دولت تأمین می‌شود؛ بنابراین حجم یارانه در این قلم از کالاهای اساسی بسیار بالاست؛ بر همین اساس طرح هوشمندسازی یارانه آرد و نان با تأکید بر آنکه اهرود موجودیتی برای مصرف نان یارانه‌ای برای مردم و محدود نشده باشد، آغاز شد. برآورد می‌شود در ۲سال نخست اجرای طرح به‌صورت حداقلی ۲۷هزار میلیارد تومان و به‌صورت واقع‌بینانه ۵۴هزار میلیارد تومان کاهش هزینه در منابع بودجه‌ای کشور رقم خورده است و اگر این طرح اجرانی‌شد باید هزینه مازاد آن تأمین می‌شد تا آرد یارانه‌ای موردنیاز کشور تأمین شود.

به‌نظر می‌رسد برخی نانوائان از اجرای طرح ناراضی‌اند. دلیل آن را چه می‌دانید؟
مورد تخلفات و تقلبات حوزه آرد و نان می‌شونیم؛ مثلا عنوان شد فردی ماهانه ۱۰هزار قرص نان خریداری می‌کرد و به فروشگاه‌های موادغذایی می‌فروخت یا اینکه برخی، نان را خشک و خوراک دام و طیور می‌کنند. چه تخلفات دیگری را در این زمینه شناسایی کرده‌اید؟
قبل از اجرای طرح هوشمندسازی یارانه آرد و نان، حجم خروج آرد یارانه‌ای از زنجیره گندم و آرد و نان عدد بسیار بالایی بود که قطعاً بعد از اجرای این طرح وقتی خبرهایی را در مقیاس چندهزار قرص نان می‌شنویم اصلا قابل مقایسه با چند هزار تن آرد انحرافات قبلی حوزه آرد و نان نیست؛ این میزان انحراف در مصارف آرد و نان، از نظر تحلیل مهندسی خطای قابل قبول است، اما قطعاً برای ما قابل قبول نیست و به‌دنبال آن هستیم که همین‌ها هم به صفر برسند. برای اینکه جلوی هدررفت آرد و نان یارانه‌ای گرفته شود و در عین حال نان در سبد معیشت خانوارها باقی بماند، رویکرد پیش روی دولت بود؛

یکی آنکه برای مصرف مردم محدودیت تعیین کرده و نان سهمیه‌بندی شود و به این ترتیب دیگر شاهد این تخلفات خرد هم نباشیم، اما دولت با این رویکرد کاملاً مخالف بوده و هست و قرار نیست نان برای مردم سهمیه‌بندی شود. رویکرد دیگر، آزادسازی قیمت نان بود. در این حالت، قیمت نان آزادسازی شده و یارانه آن به‌طور کامل حذف می‌شود و قیمت آرد و نان چند برابر می‌شود و دیگر کسی آن را احتکار نمی‌کند. اما آنجا که این اقدام باعث می‌شود سهم هزینه نان در سبد معیشت خانوار افزایش پیدا کند و به‌خصوص، دهک‌های پایین جامعه امکان اینکه به جای نان کالای دیگری را هم مصرف کنند ندارند (یعنی نان با هیچ کالای دیگری قابل جایگزینی نیست)، این رویکرد نیز به مردم آسیب می‌زند و به همین دلیل دولت به‌دنبال آن نیست؛ برای همین ما به سمت هوشمندسازی و پردازش رفتار و عملکرد نانوائیان حرکت کردیم تا انتفاع نانوائیانی که حقوق مردم را در تأمین مستمر نان مرغوب و به قیمت

مناسب به‌درستی رعایت می‌کنند، به‌تدریج افزایش یابد و در مقابل، انتفاع تخلف و سوءاستفاده یارانه آرد و نان به حداقل برسد. قطعاً نافر صده و صدی به‌موضوع حذف تخلفات واقع‌بینانه نیست و یک یا دو خیر نمی‌تواند مکنای قضاوت باشد. امروز می‌توان ادعا کرد که سوءاستفاده‌های کلان که در دولت‌های گذشته به‌دلیل فقدان شفافیت و برنامه در زنجیره آرد و نان وجود داشته از بین رفته و تخلفات خرد هم رو به کاهش است. این ادعا مبتنی بر شواهد آماری قابل اتکا به واسطه داده‌های عظیم بیش از ۶ میلیارد تراکنش فروش نان و توزیع بیش از ۱۲ میلیون تن آرد یارانه‌ای بین نانوائی‌های کشور مبتنی بر سامانه در کمتر از ۲سال گذشته تأیید می‌شود.

نانوائی‌ها شلوغ تر شده‌اند. چرا؟ برخی نانوائیان عنوان می‌کنند که سهمیه دریافتی‌شان کاهش یافته و نمی‌توانند جوابگوی همه مشتریان باشند.

با پایش هفتگی‌ای که وزارت کشور از سراسر کشور انجام می‌دهد، ما گزارش شلوغی را به‌عنوان یک عارضه فراگیر مشاهده نکرده‌ایم، بلکه با توجه به اینکه اصولا در این طرح ثبت تراکنش واقعی خریداران نان برای نانوا موضوعیت دارد، گزارش‌هایی داریم که پدیده صف کاهش هم پیدا کرده و نانوا علاقه‌مند است به مشتریان بیشتری نان بفروشد. در این میان ممکن است به‌صورت موردی برخی نانوائی‌ها کم‌کاری کرده و بخوانند بخشی از آرد یارانه‌ای را بقیمت بالاتر خارج از شبکه بفروشند. برای همین عنوان می‌کنند دسترسی آنها به آرد کاهش یافته است؛ درحالی‌که اینگونه نیست و همان‌طور که عنوان شد اگر نانوا به درستی نان را به‌دست مردم بدهد، دسترسی‌اش به آرد یارانه‌ای افزایش پیدا می‌کند. این طرح اصولا با

هدف عادلانه‌سازی دسترسی نانوائان به آرد یارانه‌ای پیاده‌سازی شده است. تأکید می‌کنم که اساسا چیزی به اسم «سهمیه» آرد مانند گذشته وجود ندارد. آنچه وجود دارد «دسترسی» به آرد یارانه‌ای است. هر نانوائی که متعهدانه نسبت به تولید و فروش نان به مردم اقدام کند، دسترسی‌اش به آرد یارانه‌ای افزایش می‌یابد و هر نانوائی که غیرمتعهدانه عمل کند، دسترسی‌اش به آرد یارانه‌ای کاهش خواهد یافت.

ماجرای محدودیت در خرید نان بالاخره چه بود؟

شایعه ایجاد محدودیت در خرید نان از انتشار یک عکس شروع شد که یک نانوائی اعلام کرده بود بیشتر از فلان تعداد نان نمی‌فروشد. این عکس دستمایه آن شد برخی که شاید علاقه‌مند بودند فشار روانی ایجاد کنند بگویند محدودیت وجود دارد. بخشی هم به‌خاطر سوءبرداشت برخی نانوائیان بود. در کارنامه عملکردی نانوائیان که در سامانه هوشمند در دسترس هر واحد نانوائی به‌صورت دائمی به‌روزرسانی می‌شود، عبارت «میانگین منطقه» وجود دارد تا نانسوا بتواند برآوردی از عملکرد خود نسبت به منطقه‌اش داشته باشد. این عدد، میانگین تعداد خرید مردم از هر واحد نانوائی است و به‌معنای آن نیست که همه مردم همین تعداد نان را خریدند، اما به‌اشتباه از سوی برخی از نانوائیان مبنای عمل قرار گرفته و تصورشان این بود که نباید بیشتر از تعداد میانگین منطقه نان عرضه کنند؛ این در حالی است که ما بارها تأکید کرده‌ایم گزینه رفتار متعارف، یک عدد معین نیست. ما مناطقی داریم که چون قدرت خرید مردم پایین‌تر است، حجم خرید نان بیشتر است و عرف میزان خرید نان در آن منطقه با منطقه‌ای در شمال تهران متفاوت است. پس قرار نیست دولت هیچ عددی را برای عرف خرید خانوار تعیین کند. تنها نکته‌ای که نانوا باید رعایت کند این است که مطمئن شود نانی که عرضه می‌کند برای نیاز مردم است و به‌هیچ‌وجه تراکنش فرواقعی را در سامانه ثبت نکند. اگر هم حجم بالایی نان را به کسب‌و کارها مانند مدارس، بیمارستان‌ها، خوابگاه‌ها و... عرضه می‌کنند از گزینه کسب‌و کارها که روی کار تخوان‌های هوشمند وجود دارد، استفاده کنند.

اگر کسی جزو کسب‌و کارها نباشد با هر کارت بانکی چه تعداد نان می‌تواند خریداری کند؟
این سؤال، دقیق نیست. ما انواع مختلف نان با وزن‌های مختلف را در کشور داریم که بیشتر با عنوان نان‌های سنگگ، لواش، بربری و تافتون شناخته شده‌اند و از نظر وزنی تنوع‌شان بالاست؛ برای همین اگر بخواهیم از لحاظ تعداد مقایسه‌کنیم باید آن را به معادل آرد تبدیل کنیم. در موضوع خرید نان ما مفهومی تحت عنوان خرید متعارف را مطرح کرده‌ایم. خرید متعارف، پدیده نوآورانه‌ای مختص طرح هوشمندسازی نیست، بلکه از گذشته وجود داشته است؛ نانوائان از گذشته معمولاً زمانی که تعدادی مشتری در صف وجود دارد، سقف فروشنی را برای مشتریان در نظر می‌گیرند که میزان انتظار در صف برای مردم آزاردهنده نباشد و شبهه‌ای بابت عدم‌رعایت حقوق مشتری یا فروش نان برای مصارف تجاری برای مردم پیش نیاید. این فرهنگ صحیح دیرینه در طرح هوشمندسازی هم محترم شمرده شده تا انگیزه فروش نان برای مصارف تجاری اولویت پایین‌تری نسبت به رف و رجوع نواز عمومی مردم در تأمین نان داشته باشد.

آمار

عرضه خارج از شبکه مهم‌تر از قاچاق

قاچاق آرد و گندم پدیده شایعی نیست؛ چون آرد کالایی فسادپذیر است و حمل‌ونقل سسختی دارد. هدر رفت و انحراف اصلی در مصارف آرد یارانه‌ای، بیشتر به‌صورت عرضه خارج از شبکه رسمی و سوءاستفاده از آرد و گندم یارانه‌ای در داخل کشور و به‌شکل خوراک دام و طیور یا مصارف صنفی و صنعتی بود.

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

مهم‌ترین چالش‌ها

راه‌نما

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

نانوا موظف است به همه نان بدهد

کیفیت نان ربطی به قیمت آن ندارد
نان یک کالای استراتژیک است و در حال حاضر حدود ۴۰درصد کالری موردنیاز مردم با خوردن نان تأمین می‌شود. براساس دولت وظیفه‌دار نسبت به آن با حساسیت برخورد کنند. دولت از اتحادیه‌ها و نانوائیان انتظار دارد که نظرات کارشناسی خود را چندبعدی و جامع ارائه دهند؛ یعنی در راهکارهای پیشنهادی‌شان علاوه‌بر اینکه مسئله اقتصاد نانوائیان، کیفیت نان، اقتصاد زنجیره نان و حتی بهینه‌سازی هزینه‌های دولت در تخصیص یارانه را مدنظر قرار می‌دهند، به بعد دیگر یعنی تبعات اجتماعی، سبد معیشت خانوار و هزینه‌های تمام‌شده و انتظارات تورمی هم توجه جلال، محمدجلال، مشاور وزیر اقتصاد می‌گوید. با این بخواهیم این موضوع را یک بعدی حل کنیم، قطعاً لطمات سنگینی به سبد معیشت بیشت از ۸۰ میلیون خانواده‌آرد می‌شود. شاید با آزادسازی قیمت یا سهمیه‌بندی نان، زحمت برای دولت و ۸۰هزار نانوائی کاهش پیدا کند، اما آنچه برای دولت اهمیت و اولویت بزرگ دارد، حفظ آرامش و تعادل در هزینه‌های زندگی ۸۰ میلیون ایرانی است و قطعاً نانوائیان و خانواده‌های آنها هم بخشی از این ۸۰ میلیون نفر هستند. تلاش برای بهبود اقتصاد نانوائیان، رفع قانونی خلأدرآمدی نانوائیان از تقاضای کیفیت و سلامت نان، کاهش سببوس گیری از آرد و حرکت به سمت نان کامل و بهینه‌سازی زنجیره گندم و آرد در سال جدید همچنان در دستور کار دولت قرار دارد.

به نانوائی‌ها امتیاز بدهید

در کشور ما نزدیک به ۹۸درصد نان با نرخ یارانه‌ای برای مردم تأمین می‌شود. وقتی کالایی ترخش پایین است باید دقت عمل‌هایی روی آن داشت تا پدیده‌های جانبی مثل کیفیت آسیب نبینند. کیفیت، منبعث از اقتصاد نانوا و رقابت است. درواقع، وقتی کالایی ترخ جرجی دارد، ناخواسته پدیده رقابت تضعیف می‌شود؛ چون بازار به‌صورت خودکار به خرید این‌کالای یارانه‌ای اقبال دارد. در چنین شرایطی، از آنجا که سامانه نمی‌تواند پدیده‌های کیفی را تشخیص دهد، بهترین کار این است که از ظرفیت مردم برای سنجش این پدیده‌ها استفاده کنیم. بر همین اساس، سامانه Nanzar.ir لیل طرح هوشمندسازی یارانه آرد و نان راه‌اندازی شده است. در این سامانه مردم می‌توانند تجربه خرید خود در مورد کیفیت نان، میزان رعایت حقوق مشتری، رعایت بهداشت و نرخ نان را ثبت کنند و سرجمع این نظرات، آثار مثبت برای نانوائیان متعهد و تبعات منفی برای افراد متخلف رقم می‌زند؛ فضایی این کسب‌وکار به‌تدریج بهبود پیدا کند. درواقع زمانی که به‌دلیل نرخ ترخ جرجی و پایین یک کالای یا خدمت، بازار آن کار به‌صورت خودکار همیشه بر رونق است و جلب مشتری به تعداد بیشتری خریداری می‌شود. حدود ۲۵درصد نان بربری، ۲۵درصد نان تافتون، ۱۱ تا ۱۳درصد نان سنگک و دو درصد نان‌های محلی در کشور استفاده می‌شود.